

QÜESTIONS TEOLÒGIQUES 10

El valor de l'acció política i la seva dimensió ètica

Facultat de Teologia de Catalunya

8-9 de febrer de 2010

Barcelona 2010

© Facultat de Teologia de Catalunya
C/ Diputació, 231 - 08007 Barcelona

ISBN: 978-84-937426-7-6
Dipòsit Legal: B-42391-2010

Maquetació i impressió: I. G. Santa Eulàlia
Carrer de Sant Joan Bosco, 10 - 08187 Santa Eulàlia de Ronçana

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de la Vicepresidència

índex

1. Paraules d'inauguració de les Jornades sobre Política i ètica	9
Cardenal Lluís Martínez Sistach	
2. Presentació de les Jornades	13
Antoni Babra	
3. El valor de l'acció política i la seva dimensió ètica	17
Guzmán Carriquiri	
4. L'acció política al servei del bé comú	31
Joan Majó	
5. Ètica i política	35
Joan Costa	
6. Dimensió ètica de la política: un apunt breu	49
Miguel Herrero y Rodríguez de Miñón	
7. Dimensió ètica de la política	59
Miquel Roca Junyent	
8. Cloenda de les Jornades	65
Cardenal Lluís Martínez Sistach	
9. Annex	67

Paraules d'inauguració de les Jornades sobre Política i ètica

Cardenal Lluís Martínez Sistach
Gran Cancellier i Arquebisbe de Barcelona

En el context actual de la nostra societat cal posar en relleu la importància del servei que presten els polítics. Aquest treball és molt necessari per tal d'aconseguir el bé comú de la societat. Per això cal recordar aquestes paraules del Concili Vaticà II: «L'Església considera digna de lloança i d'atenció la tasca dels qui es consagren al servei dels homes per al bé comú i accepten les càrregues d'aquest servei.»

La doctrina social de l'Església il·lumina els continguts ètics de l'acció política. L'Església està encarnada en la societat històrica i per tant té el deure de proclamar l'ideal de l'evangeli a tota la comunitat humana. Per això fóra impossible que l'Església no tingués una doctrina social. L'Església té una missió a realitzar en el camp social, polític, econòmic i cultural. Precisament de la missió religiosa deriven funcions, llums i energies que poden servir per establir i consolidar la comunitat humana segons el pla del Creador. «L'Església anuncia les orientacions morals i recorda la dimensió religiosa de l'activitat individual i social en els camps de la societat. Com ha afirmat el Papa Benet XVI en la seva primera encíclica, l'Església no pot ni ha d'emprendre per compte propi l'empresa política de realit-

zar la societat més justa possible... Però no pot ni ha de quedar-se al marge de la lluita per la justícia» (Déu és amor, n. 28).

Pius XI, el Papa de l'Acció Catòlica, va dir que el camp de la política és el terreny de la més àmplia caritat, i va parlar de la *caritat política*, la qual no es limita a suplir les deficiències de la justícia o a denunciar les injustícies, sinó que fa més que això. En el document episcopal «Els catòlics en la política» es descriu aquesta *caritat política* amb aquestes paraules: «Es tracta d'un compromís actiu i operant, fruit de l'amor cristià als altres homes considerats com a germans, a favor d'un món més just i més fratern, amb especial atenció a les necessitats dels més pobres.»

Ningú no pot negar que tot compromís polític té una gran dignitat moral, i quan és exercit com un acte d'entrega personal per al servei de la societat, exigeix generositat i desinterès. El compromís polític viscut així —principalment quan procedeix d'un esperit cristià— ha estat qualificat d'una «dura escola de perfecció» i d'un «exigent exercici de la virtut».

També és veritat que en tot compromís polític les temptacions de l'ambició i dels desigs de poder són molt fortes. És quan el polític cau en la temptació que l'horitzó del servei als altres s'entenebreix i només preval l'interès personal o bé del grup o partit. En aquest context, Joan Pau II va dir aquestes paraules, que són molt actuals: «Les acusacions d'arribisme, d'idolatria del poder, d'egoisme i corrupció que sovint són adreçades als homes del govern, del parlament, de la classe dominant, del partit polític, així com també l'opinió tan estesa que la política sigui un lloc de necessari perill moral, no justifiquen de cap manera ni l'absència ni l'escepticisme dels cristians en relació amb la cosa pública.»

Avui cal una revaloració de la política i dels polítics, i ser molt respectuosos del principi democràtic i de respecte a la dignitat de les persones sobre la presumpció d'innocència, mentre no es provi el contrari pels mitjans establerts en l'Estat de dret.

El treball polític ha de comptar amb la participació de tot el poble. La solidaritat és l'estil i el mitjà per a la realització d'una política que vulgui cercar el veritable desenvolupament humà. Això demana la participació activa i responsable de tothom en la vida política, des de cadascun dels ciutadans fins als diversos grups, des dels sindicats fins als partits. Perquè, com afirma Joan Pau II, «tots i cadascun som alhora destinataris i protagonistes de la política».

La participació dels ciutadans en la política s'exerceix principalment fent ús del vot de les eleccions. Tanmateix convé cada dia més exercir aquella participació mitjançant un contacte constant dels elegits pels càrrecs públics i els seus representants, per tal que la política estigui sempre al servei del que interessa i preocupa realment els ciutadans.

En l'exercici del poder polític és fonamental l'esperit de servei al bé comú que, unit a la necessària competència i eficàcia, és l'únic capaç de fer transparent i neta l'activitat dels polítics.

Considero molt necessari i molt actual l'organització d'aquestes Jornades sobre el sentit i l'ètica de l'acció política. És un bon servei que presta la nostra Facultat de Teologia de Catalunya a la nostra societat i al bé comú.

Presentació de les Jornades

Antoni Babra

Facultat de Teologia de Catalunya

La Facultat de Teologia de Catalunya a través del Seminari de Doctrina i Acció Social de l'Església (SEDASE) del Departament de Teologia Moral, ha organitzat els dies 8 i 9 de febrer de 2010 una Jornada sobre *El valor de l'acció política i la seva dimensió ètica*. La reflexió en l'àmbit acadèmic és un bon servei que podem prestar a la societat i a la comunitat eclesial, per tal d'abordar qüestions candents que són, alhora desafiaments al mateix estudi de la Teologia, com també desafiaments a la missió de l'Església en diàleg, en esperit d'ajut i de servei al món contemporani, ja que l'Església camina amb tota la humanitat (*Gaudium et Spes* 40).

Actualment, ens queda molt lluny aquell famós *Non expedit* («no convé», del 1868) del Papa Pius IX, pel qual disposà que els catòlics no participessin en l'acció política. En canvi, Benet XV, el 1919, abrogà aquella prohibició als catòlics de participar a les conteses polítiques. Serà amb el Concili Vaticà II, que hi ha un relleu del compromís social dels cristians a favor de les transformacions en la comunitat política, «sobretot en allò que afecta els drets i les obligacions de tot-hom en l'exercici de la llibertat civil i en la consecució del bé comú i en l'ordenament de les relacions dels ciutadans entre

ells i amb l'autoritat pública» (*Gaudium et Spes* 73). Són les persones, les famílies i els diversos grups de la societat civil l'objectiu primari de l'autoritat política en pro del bé comú, definit com «el conjunt d'aquelles condicions de vida social, gràcies a les quals les persones, les famílies i les associacions puguin obtenir més plenament i fàcilment la seva perfecció pròpia» (*Gaudium et Spes* 74).

La Facultat de Teologia de Catalunya no vol restar en silenci davant unes carències en el valor de l'acció política i en la seva dimensió ètica, que la societat detecta en aquests moments. Com recordava Bonhoeffer en la Carta des de la presó el 30 d'abril de 1934, «La religió no és una evasió o una fugida de la vida real, perquè Déu no tapa forats». La doctrina social de l'Església ensenya que la religió crea ciutadania, és el deure dels creients d'il·luminar els diferents sectors de la vida humana. «La religió cristiana —ens recorda Benet XVI a *Caritas in Veritate*, 56— i les altres religions poden contribuir al desenvolupament només si Déu té un lloc en l'esfera pública. La doctrina social de l'Església ha nascut per a reivindicar aquesta carta de ciutadania de la religió cristiana. L'exclusió de la religió de l'àmbit públic, com el fonamentalisme religiós, un cas a part, impedeix la trobada entre les persones i la seva col·laboració per al progrés de la humanitat. La vida pública s'empobreix de motivacions i la política adquireix un aspecte opressor i agressiu». Així, doncs, la presència de la reflexió teològica acadèmica sobre l'acció política i la seva dimensió ètica, resulta oportuna i útil per tres raons: per la seva missió eticoreligiosa, pel servei a la comunitat humana i per dret de ciutadania, servant, això sí, la independència i autonomia entre l'esfera temporal i l'esfera religiosa. «L'Església per raó del seu ministeri i competència, no es confon de cap manera amb la comunitat política ni es vincula a cap sistema polític, és al-

hora signe i protecció de la transcendència de la persona humana» (*Gaudium et Spes* 76).

La Jornada d'avui centrarà el seu interès en l'acció política al servei del bé comú; demà ens endinsarem en les consideracions de la seva dimensió ètica. El Sr. Cardenal Lluís Martínez Sistach inaugura i en farà la cloenda mostrant, d'aquesta manera, la sol·licitud de l'Església de Barcelona en ser ajut útil a la reflexió en l'ordre moral (*Compendi de la Doctrina Social de l'Església* 394) i, alhora, portaveu dels esdeveniments que viu el poble en la recerca de solucions dels problemes socials (*Compendi de la Doctrina Social de l'Església* 410).

Agraïm el suport que hem rebut del Departament de la Vicepresidència de la Generalitat, com també de l'Obra Social de «La Caixa» i de la Fundació Dr. Albert Bonet en la realització d'aquestes Jornades.

Moltes gràcies per la participació del Sr. Cardenal-Arquebisbe, dels senyors ponents, moderadors i per la vostra amable i tan competent assistència.

El valor de l'acció política i la seva dimensió ètica

Guzmán Carriquiri

Sotssecretari del Pontifici Consell de Laics, Roma

Agraeixo la invitació rebuda i saludo cordialment tots els aquí presents. Tornar a Barcelona és sempre un plaer, sobretot en una ocasió tan estimulants com la present.

Atès que només disposem de mitja hora d'exposició, tractaré de ser el més sintètic possible. Per això, presentaré algunes qüestions que considero fonamentals en relació a la política, com a servei al bé comú, a títol de propostes de reflexió, de debat i d'aprofundiment ulterior.

En primer lloc, afirmo que el gir copernicà més radical, revolucionari i decisiu en la concepció de la política rau en aquella nítida afirmació de Jesús de Natzaret: «Doneu al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu» (Lc 20,25), que, mitjançant la propagació i la inculturació de la tradició cristiana, s'ha convertit en patrimoni fonamental per a definir l'àmbit i significat de la política. El Cèsar no és Déu (i, per això, els màrtirs cristians van ser condemnats com «ateus», per no rendir culte a l'emperador). Cap poder, cap política, no pot revestir-se d'atributs divins, com feren en tots els pobles, cultures i civilitzacions anteriors a la propagació del cristianisme. Po-

dem, sí, afirmar que tot poder ve de Déu, però a fi que sigui exercit sota la llibertat i responsabilitat humanes, en el seu àmbit propi.

D'això es dedueix que la política és de l'ordre del relatiu, no de l'absolut. Tracta de la instauració d'una pacífica i ordenada convivència, des dels fonaments de la llibertat, per evitar la «lleï de la jungla» i tendir cap al «bé comú». Per això són anacròniques totes les formes de sacralització del poder. Però, malgrat l'esmentada distinció fonamental, cal recordar moltes modalitats històriques i culturals de confusió, en les relacions sempre poc pacífiques i mes aviat tumultuoses entre el tron i l'altar, que s'han donat durant els segles de les cristianitats rurals. La pretensió de l'Estat modern de ser marc, síntesi i regulació universal de la convivència social —que Hegel fundarà com a absolut, nomenant-lo un «Déu real»— desemboçarà després en els estatismes ideològics. El seu vèrtex foren els Estats totalitaris i, entre ells, els règims polítics i ideològics del socialisme real en els quals assistírem als primers Estats confessionalment ateu de la història. Avui som testimonis de la confusió explosiva entre la comunitat política i la comunitat religiosa a l'Islam. Quan la política s'atorga finalitats messiàniques, «salvacionistes», tendeix a implantar règims totalitaris.

Sabem bé, per les dramàtiques i devastadores experiències del segle xx, com les utopies messiàniques en la política —que, de fet, pretenen sempre reassumir, reformular radicalment i així suprimir i substituir l'esperança cristiana— desemboquen en inferns reals. Tot Estat ideològic, religiós o ètic —que vulgui imposar a tots els ciutadans, fins i tot amb la força de l'Estat, una ideologia, una moral o una religió— porta en ell mateix un dinamisme de violència contra la llibertat. L'afirmació de donar al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu el que és de Déu és el fonament de la laïcitat de l'Estat i la política.

Si el poder no pot pretendre ser sacralitzat ni la política assumir finalitats messiàniques, cal donar a Déu el que és de Déu. Hi ha límits insalvables de la política, encara que l'Estat modern, postulat com a quadre universal de la convivència ciutadana, tendeixi cap a la pretensió d'englobar totes les dimensions de la vida dels ciutadans. La política està al servei de la persona humana i de la societat, cronològicament anteriors i ontològicament preeminents pel que fa a l'Estat. La persona gaudeix d'una «dignitat transcendent» que mai no pot reduir-se a ser mera baula d'una cadena biològica, una partícula de la naturalesa o un element anònim de la «polis». Té una «dignitat transcendent» perquè és molt més que ciutadà, molt més que productor i consumidor, segons les lògiques instrumentals de l'Estat i el mercat. Tot és política, ja que tot gest humà té repercussió directament o llunyanament indirecta en la «polis» —com ens agradava d'afirmar en temps de l'embriaguesa de la hiperpolització—, però la política no ho és tot, i ni tan sols el més important.

La política no pot ignorar, però tampoc no pot satisfer completament... ni de bon tros!, els grans anhels, evidències i exigències que formen part de la naturalesa de tota persona humana, de la seva raó i de la seva afectivitat. La persona no irromp en la realitat fent *taula rasa*, sinó que la naturalesa l'enfronta a la pròpia realitat, la dels altres, la de la història, la de les coses, dotant-la d'una exigència de veritat, de sentit de la vida i significat de tota la realitat, una exigència d'amor i felicitat per a la plena realització personal, una exigència de justícia en la convivència social, que són els millors recursos de la seva humanitat. L'ésser humà és fet d'infinít. Aquests desitjos i exigències del seu «cor» no admeten límits. Volem la veritat sencera sobre les coses. Volem ser totalment feliços.

Volem construir un món en què regni definitivament la justícia, en què les espases es converteixin en arades i acabin les guerres, tiranies i esclavituds. Volem estimar i, sobretot, ser estimats, amb un amor que abraci tota la nostra humanitat, que superi tot límit, un amor sens fi, total, un amor per sempre. El «cor» de l'home viu inquiet fins que no troba respostes plenament satisfactòries. I com més bateguen aquests desitjos i preguntes en el «cor», com més ardorosa és l'exigència i més s'aixeca el clam de respostes i realitzacions totals d'aquests anhels, tant més hom pateix per la desproporció humana, la limitació de les capacitats humanes per assolir-ne la completa satisfacció. No assolim tota la veritat, tota la felicitat, tota la justícia i tot l'amor que anhelem de forma natural, íntimament, infinitament, amb les nostres forces limitades, desordenades, finites. Tot el nostre ésser cerca una resposta i satisfacció últimes que estan més enllà del que ens ha estat donat d'experimentar humanament. Seria antinatural, irracional, inic, que aquests desitjos i exigències que constitueixen el nostre ésser quedessin condemnats a la frustració. La vida no és, no pot ser!, una «passió inútil», com escrivia Jean-Paul Sartre. No es tracta d'anhels arbitraris; apunten a un més enllà, clamen per un més enllà. Només la hipòtesi de Déu, només l'afirmació del Misteri com a realitat que existeix més enllà de la nostra capacitat merament humana, correspon a l'estructura original de l'home. Així és el sentit religiós que desborda, des de la persona, els límits insalvables de l'Estat, de la política. És el mateix Déu, que va posar aquests anhels en el cor de l'home —creat a imatge i semblança seva—, qui ve a trobar l'home, en la història, per comunicar-li la certesa i la promesa de la seva plena realització. La culminació del sentit religiós, o sigui de la història del diàleg de Déu amb el cor de l'home, té lloc quan el Misteri que ha fet totes les coses, en el qual tot consis-

teix i subsisteix, el Déu cercat i desitjat per l'home en tots els temps i en totes les cultures i religions, el Misteri cap al qual l'home ha tendit els ponts de la imaginació, la raó, l'art i l'oració, es fa home, irromp en la història, en un temps i lloc determinats, en un instant decisiu per a tota la vida del món i del cosmos sencer. Aleshores es revela el veritable rostre de Déu i, alhora, el rostre de la destinació humana, la naturalesa del significat últim del nostre ésser.

La política, doncs, no només no pot ignorar aquests anhels i exigències, ni pot pretendre donar-los resposta, sinó que ha d'alimentar-se i, alhora, orientar-se amb aquesta saba vital i aquest impuls ideal que mouen des del «cor» de les persones la convivència social. Dit d'una altra manera, podríem observar el nivell d'enriquiment o, al contrari, d'empobriment de la vida d'una comunitat i d'una nació, a la llum de la qualitat de vida humana que es comparteix. Quan una comunitat s'enriqueix d'aquestes exigències de veritat i d'amor, de pau i justícia, de felicitat, presents i molt vives en l'experiència dels seus membres, llavors la vida d'aquesta comunitat adquireix una tensió ideal adient per enfrontar tots els seus problemes i desafiaments. La vida de la comunitat s'enriqueix, enriqueix la «polis», enriqueix la política, quan commoguda i mobilitzada per raons fortes i ideals grans que donen dramatisme al viure i al convida, a l'estimar i al sacrificar-se en el donar-se, a lliurar el millor d'un mateix com iniciativa i responsabilitat, laboriositat i creativitat, en obstinar-se en una construcció solidària i en lluitar per un demà millor, manté ferma l'esperança.

Això ens du a afirmar que la legítima autonomia de la política no pot significar el seu tancament autoreferencial. Avui, estem assistint a la crisi de fonaments de la política, desplaça-

da i reduïda a qüestions de consensos, poders i procediments. Joan Pau II ho advertia en la nova fase que s'obria després de l'ensulsiada dels socialismes reals: «En nombrosos països, després de la caiguda de les ideologies que lligaven la política a una concepció del món (...), un risc no menys greu apareix avui (...), el risc de l'aliança entre la democràcia i el relativisme ètic». En societats cada vegada mes pluriculturals i multireligioses, s'afirma i es difon com a nova *vulgata* dominant que la democràcia hauria de construir-se només des de regles raonables de procediment, formes provisòries de consens majoritari, confinant les creences religioses, morals i ideològiques als àmbits del privat, del mercat de les opinions subjectives, sense pretendre tenir rellevància en el debat públic; fins i tot s'arriba a considerar-les com amenaces d'intolerància, fanatisme i violència quan operen l'esmentada intromissió.

«Es demana als ciutadans que renunciïn a contribuir a la vida social i política dels seus propis països segons la concepció de la persona i del bé comú que consideren humanament veritable i justa, a través dels mitjans lícits que l'ordre jurídic democràtic i la dialèctica política posen a disposició de tots els membres de la comunitat política». Tanmateix, l'aliança entre democràcia i relativisme, una política dissociada de tota referència i tensió ideals, d'una connotació ètica, i que consideri també estranya i fins i tot perjudicial tota contribució religiosa en l'espai públic, deixa la política assentada en un fangar. De fet, tota la història del segle XX prova suficientment que la raó està de part d'aquells ciutadans que consideren falsa la tesi relativista, segons la qual no existeix una norma moral, arrelada en la naturalesa mateixa de l'ésser humà, a judici de la qual s'ha de sotmetre tota concepció de l'home, del bé comú i de l'Estat. Una democràcia que no sàpiga fonamentar-se i estar animada per alguns dels grans criteris que distingeixen el